

istockphoto.com

50 forbud, påbud og reguleringer som kan fjernes

Av Sondre Hansmark, rådigver i Civita

Innledning

«Med lov skal landets bygges», slo Frostatingsloven, en av Norges eldste lover, fast. Hvilke lover landet skal bygges med, og hva som skal være lov eller ikke, er opp til dem vi velger til å styre landet. Dette notatet tar for seg 50 forbud, påbud og reguleringer som kan fjernes. Innledningsvis vil det si noe om hva som rettferdiggjør at staten griper inn i valgfriheten og privatlivet til enkeltmennesket, og hva som ikke gjør det.

De forslagene som listes opp her er til dels ubetydelige, og det viser også hvor langt vi har kommet i Norge. Vi er et av verdens mest liberale samfunn, og de fleste kan leve livet sitt i frihet. Mange av det forrige århundrets kamper for kvinnefrigjøring og likestilling er vunnet, men må selvsagt stadig forsvares, og friheten bør fortsatt utvides.

Dette notatet vil sikkert provosere noen, og det er ikke konkludert med at alle forbudene som er omtalt i dette notat, bør fjernes. Poenget er heller å stimulere til debatt om hva som rettferdiggjør forbud og påbud, og hva staten ikke bør blande seg inn i. Mang en politiker trenger en påminnelse om at liberalismen også må handle om hva staten bør holde seg unna, og at folk bør få være litt mer i fred.

Samtidig kunne det nok vært pekt på en rekke forbud som ikke finnes i dag, men som burde vært innført for å skape mer frihet for hvert enkelt menneske. Poenget er ikke at forbud, påbud og reguleringer i seg selv er illiberal – poenget er at det bør være tungtveiende grunner for å gripe inn i valgfriheten til enkeltmennesker.

Hva rettferdiggjør statlig inngripen?

Det liberale demokratiet og den liberale rettsstaten skal være upartisk og begrenset. Lovene regulerer forhold i samfunnet og sikrer alle borgere noen grunnleggende rettigheter. Loven er en forutsetning for at mennesker skal kunne leve frie liv, og at det ikke er den sterkestes rett som rå. Likevel går staten og politikere fra tid til annen for langt i å lovregulere spørsmål som burde avgjøres av den enkelte.

I et liberalt demokrati må det være velbegrunnet at staten går inn og begrenser friheten til borgerne. Forbud, påbud og reguleringer bør være forholdsmessige og ikke gripe unødig inn i privatlivet. Så hva er det da som rettferdiggjør statlige forbud, påbud og andre reguleringer?

«Min frihet slutter der din begynner», er en læresetning mange liberalere slutter seg til. Staten har en rett til å begrense din frihet, hvis utøvelsen av din frihet gjør andre mennesker ufrie. Grensen for når ens frihet slutter og en annens frihet begynner, vil likevel være et tolkningsspørsmål. Det er mange forbud og påbud som kan forsvares fra et liberalt perspektiv, og ikke sjelden vil vi oppleve at to mennesker som har et liberalt tankesett, kan komme til forskjellige konklusjoner om hva som bør være forbudt, påbudt og regulert – og hva som ikke bør være det.

Frihet fra statlig inngripen i privatlivet har vært en viktig kampsak for liberalere i århundrer. Som John Stuart Mill sa det: *Det er individet som bør bestemme det som primært angår individet, og samfunnet som bør bestemme det som primært angår samfunnet.* Dessverre er ikke skillet så enkelt i virkeligheten, og ofte går samfunnet og staten langt og tar beslutninger eller moraliserer over det som burde kunne være individets valg.

Ofte skilles det mellom positiv og negativ frihet, der positiv frihet forstås som «friheten til» og negativ frihet forstås som «friheten fra». Enhver som står i en liberal idétradisjon, vil ha forskjellig vektlegging av disse frihetene, men det er nok umulig å komme unna at den liberale idétradisjonen har et solid innslag av såkalt negativ frihet, forstått som begrensninger av hva staten kan og bør regulere overfor enkeltmennesker.

Liberalismen forfekter ikke et syn hvor individet har ubegrenset rett til å bestemme selv og handle som hun vil. Friheten til å velge selv er likevel en sentral byggestein i liberalismen, selv om de valgene

vi tar, ikke alltid er de smarteste. Valgfrihet medfører alltid en risiko for at vi kan velge feil og ta dårlige valg. All den tid mennesker ikke er perfekte, vil ikke valgene være det heller. Det vil uten tvil bli tatt mange dårlige valg, dersom det i større grad blir tillatt. Men det kan ikke og bør ikke være et argument for å forby det.

Likevel finnes det områder hvor staten kan gripe inn, selv om en bare skader seg selv. Eksempler på det vil være når en person rammes av alvorlig svekkelser i handlingsrasjonalitet, som ved psykose. Det vil også finnes gode grunner til å begrense friheten dersom staten og fellesskapet forventes å stille opp ved ulykke og sykdom, noe som kan rettferdiggjøre for eksempel høye avgifter og begrenset tilgang på alkohol og tobakk.

Et begrep som har sneket seg inn hos stadig flere koronapandemien, er *forholdsmessighet*. Vi har til stadig hørt politikere diskutere om det er forholdsmessig når man gjør et inngrep i noens privatliv, altså om det er et rimelig forhold mellom belastningen for enkeltindividet og fordelene for samfunnet. Er det for eksempel forholdsmessig å påby bruk av munnbind, dersom smittetallene er lave? Er det forholdsmessig å stenge landegrensene når vaksinasjonsgraden er høy? Selve vurderingen av forholdsmessighet har et liberalt perspektiv ved seg. I slike vurderinger legger man til grunn at individet har et sett med rettigheter som det krever en god begrunnelse for å begrense eller krenke. Det hadde vært fint om diskusjonen om forbud, påbud og reguleringer i en normalsituasjon tok lærdom av dette begrepet. Er det for eksempel forholdsmessig at domstolen kan pålegge sensur av nettsider fordi de bryter åndsverksloven? Er det forholdsmessig å nekte infertile par å få barn, fordi flertallet har noen bestemte holdninger til at det skal være en genetisk tilknytning mellom foreldre og barn?

Den nylig avgåtte borgerlige regjeringen ble til tider kritisert for å bruke dyrebar tid på å fjerne forbud som tross alt ikke er så viktige, herunder forbud mot ståhjulinger, lakrispiper og proffboksing. Selv om en rekke politikere slet med å forsvare forbudene, ble det stilt spørsmål ved om det var verdt å bruke tid på å fjerne dem og om man ikke heller burde bruke tiden på viktigere saker. Det er en svak innsigelse. For det første bør alle forbud og påbud kunne begrunnes. Det er de som ønsker å forby noe, som må kunne begrunne og forsvare det, ikke de som ønsker å fjerne det. For det andre er ikke fjerning av slike forbud til hinder for å løse andre, viktigere politiske oppgaver. Å løse klimakrisen og å få folk i arbeid står og faller ikke på hvorvidt politikere opphever forbud eller ei.

Forbud kan ofte være vanskelig å fjerne, fordi de som argumenterer for å oppheve forbudet, må forsvare en tilsynelatende skadelig og uønsket atferd. Det er ikke mange som mener at det er sunt å drikke sprit eller å røyke, men det betyr ikke at det bør være forbudt.

Mange har møtt anklager om at de selv ønsker å benytte seg av et tilbud eller en vare, dersom det blir lovlig, og at lovliggjøring bare handler om forslagsstillers egeninteresse. Det er et typisk *ad hominem*-argument, som i stedet for å diskutere substans, går løs på motivene til motparten. Det er fullt mulig å mene at strippeklubber og sexkjøp skal være lov, uten at man på noe som helst tidspunkt har tenkt å benytte seg av disse tilbudene selv.

Mye går i riktig retning. Ting som tidligere var forbudt, men som nå er tillatt, innebærer blant annet Red Bull, lakrispiper, ståhjulinger, skateboard, Monty Pythons film «Life of Brian», homofili,

sex før ekteskapet, samboerskap, brennevin, proffboksing og adgang til riket for jøder, jesuitter og munkeordener.

Mange av punktene som diskuteres i notatet er åpenbart ikke like viktige som tidligere kamper for å legalisere homofili eller å unngå orwelliansk overvåkning, men det finnes likevel en felles kjerne: nemlig at noen avgjørelser skal du ta helt selv, og staten kan ikke forby deg å ta dem. Det er ditt valg – bruk det som du vil.

Det kan også nevnes at notatet ikke vil preges av en utbredt *pro aut contra*-argumentasjon hvor fordeler og ulemper ved å liberalisere regelverk blir veiet opp mot hverandre. Derfor vil noen kanskje synes at motforestillinger ikke tilstrekkelig dekket under hvert punkt.

Håpet er at disse forslagene kan tjene til inspirasjon og ettertanke, og at de kan bli tolket i konteksten av at ikke alt som er skadelig og uønsket, bør være forbudt.

1. Happy hour og tilbud på alkohol

Strengt tatt er ikke «happy hour» forbudt i Norge. Det er bare forbudt for skjenkesteder å fortelle kundene at de har det.¹ I dagligvarebutikker og på Vinmonopolet er det derimot ikke lov med hverken kvantumsrabatter eller spesialtilbud. Her kan det tenkes forskjellige grader av liberalisering: Slike rabatter burde i hvert fall være lovlig å reklamere for på eget skjenkested, deretter kan en vurdere om utsalgssteder skal få lov til å ha spesialtilbud og reklamere for det innenfor salgsstedets vegger. Det kan kombineres med et fortsatt strengt regime for alkoholreklame, dersom en ønsker det.

2. (Moderat) alkoholreklame

Det kan virke fornuftig at det ikke kjøres alkoholreklame på TV døgnet rundt. Alkohol er tross alt et veldig skadelig rusmiddel, og samfunnet har rett til å begrense tilgangen og reklamen for et rusmiddel som kan føre til stor skade for pårørende og andre. Men det blir på grensen til parodisk når merkevaren Hansa eller Ringnes ikke har lov til å bruke logoen sin når de reklamerer for brus, fordi de også selger øl², at det ikke er lov å dele ut penner, ballonger, fyrstikkesker, spillkort og parasoller med en slik logo³, eller at det ikke er lov å bruke emojis på ølflaskene⁴, pakke flasker inn i cellofanpapir, eller selge flasker med skrukorker utformet som glass. Inntil nylig var det heller ikke lov for produsentene å informere om sine egne produkter på nettsidene sine. Det er heldigvis myket opp, men regelverket er fortsatt for strengt.

3. Alkoholkonsum på offentlig sted

Det er, ifølge loven, forbudt å drikke alkohol på offentlig sted. Forbudet håndheves likevel veldig forskjellig avhengig av hvor i landet du befinner deg. I Oslo er det så godt som ingen som bøtelegges, mens det andre steder har vært delt ut bøter. I stedet for et generelt forbud kan kommunene gis anledning til å regulere på hvilke offentlige steder det bør være tillatt med alkoholkonsum, og på hvilke steder det bør være forbudt.

4. Sterkøl og vin i butikk

Mange andre europeiske land tillater salg av vin og brennevin i dagligvarebutikker, mens grensen i Norge er 4,7% alkohol. Varer med høyere alkoholprosent må selges på Vinmonopolet. Vinmonopolet har sin funksjon som utsalgssted med høy ekspertise og godt utvalg, men folk kan også få kjøpe sterkøl og kartongvinen sin på en dagligvarebutikk.

5. Forbud mot ølsalg på bensinstasjoner og i kiosker

Det er forbudt å selge alkohol på bensinstasjoner og i kiosker.⁵ Forbudet virker som om det er begrunnet i at folk kommer til å kjøre rundt beruset, dersom det blir lov å kjøpe alkohol i kiosk og på bensinstasjon, mens de ikke gjør det, dersom de kjøper alkohol i butikken. Det er opp til kommunene om de ønsker å gi skjenkebevilling eller ikke, så et nasjonalt forbud er unødvendig.

6. Forbud mot brennevin for 18- og 19-åringer

Ja, alkohol er skadelig, men det skal mye til for å forby det som i utgangspunktet er en lovlig vare for voksne mennesker. Om en ikke ønsker å la 18- og 19-åringer kjøpe brennevin på Vinmonopolet, kan man tillate skjenking av det på utesteder.

7. Forbud mot doble drinker

Hvis jeg lager meg en dry martini hjemme, liker jeg å ha i 6 cl gin og 15 ml vermut. Det er ikke tillatt, dersom jeg kjøper det i en bar. Hvis jeg kjøper en dry martini og en shot med gin, står jeg imidlertid fritt til å blande det sammen selv.

8. Taxfree-kvoter

Alle EU-land har mye mer liberale regler for innførsel av tobakk og alkohol enn Norge har. Der kan du importere store mengder så lenge det ikke er beregnet for videresalg. EU setter begrensninger på hvor *lave* kvotene for privat innførsel skal være. Det betyr at hvert EU-land må tillate import av 800 sigaretter, 10 liter sprit, 90 liter vin og 110 liter med øl forutsatt at det er til privat forbruk.⁶

9. Take-away av øl og vin

Det er forbudt å selge og skjenke alkohol i samme lokale.⁷ Det betyr at dersom du har en tappekran, kan du ikke selge flasker som man kan ta med seg hjem, eller la folk ta med seg ølet i en kopp ut. Hvis vi både fjerner det statlige forbudet mot å drikke på offentlig sted og tillater take-away av øl fra restauranter og barer, blir det også lov å ta med seg en pils derfra til parken. Det er godt for næringslivet, og det gir en enklere hverdag for forbrukerne.

10. Skjenking etter 03:00

Vi behøver ikke nasjonale skjenketider bestemt av Stortinget. Vi bør derfor fjerne de nasjonale skjenketidene og la hver enkelt kommune bestemme hvor lenge det kan skjenkes på det enkelte sted.

11. Fjerne statlige tidsgrenser for alkoholsalg

Det er kommunene som gir salgsbevilling, men ikke lenger enn til klokken 20 på hverdager og klokken 18 på lørdager, og det er ikke tillatt på søndager. Man kan la kommunene få full frihet til å gi salgsbevillinger og avgjøre salgstidene selv.

12. Skjenking på fotballkamper

Dette er strengt tatt ikke et statlig forbud, men Norges Fotballforbund (NFF) praktiserer et forbud mot alkoholserving på selve tribunen, i tillegg til at de fleste kommuner ikke vil gi skjenkebevilling på idrettsarenaer. Voksne mennesker bør få kunne nyte en øl på fotballkamp, selv på tribunen.

13. Narkotika

Forbudet mot narkotika har tragiske konsekvenser for menneskeliv kloden over. Det fungerer ikke å straffe mennesker som har et rusproblem, og forbudet gjør at narkotika må kjøpes på et svart og uregulert marked. Det gjør at narkotikasalg er med på å finansiere kriminalitet og terrorvirksomhet i andre land. Nå er Taliban verdens største produsent av opium og heroin, og verdens stater har stått maktesløse i møte med import av ulovlige rusmidler. Krigen mot narkotika har kostet milliarder av kroner og mange menneskeliv. I stedet for et totalforbud, bør det heller lovliggjøres og reguleres for å gi tryggere tilgang og tryggere rusopplevelser.

14. Påbud om nøytrale tobakkspakker

De nye, grønne røyk- og snuspakkene er mye vakrere syn enn de gamle, så slik sett er det ingen grunn til å gå tilbake til det designet mange tobakksprodukter hadde før. Det er likevel litt komisk at staten, som ønsket å gjøre et produkt mindre attraktivt, likevel endte med å gjøre produktet mer estetisk. Det bør likevel være tobakksprodusentene som avgjør hvordan tobakkspakkene skal se ut, innenfor noen rimelige begrensninger på markedsføringen av tobakk.

15. Sigaretter i 10-pakning

Fra 2013 var det ikke lenger lov å selge sigaretter i 10-pakning. I samme håndvending som forbudet kom på plass, endret man formålsparagrafen i tobakksloven til et mål om et tobakksfritt samfunn. Hvis målet er å bli kvitt tobakken helt, finnes det sikkert mange som mener at ethvert forbud er et middel som helliger målet. Et slikt samfunn er sikkert godt, men det bør være enkeltindividets valg om man bruker tobakk eller ikke, og da kan man likegodt kjøpe sigaretter i pakninger på ti i stedet for pakninger på tyve.

16. Forbud mot vannpipetobakk

Det er forbudt med vannpipetobakk i Norge, selv om forbudet ikke håndheves så altfor strengt. Helsedirektoratet⁸ og Norsk Sykepleierforbund⁹ argumenterer for forbudet med at vannpipetobakk er like farlig som sigaretter er. Det er mulig de har rett i det, men all den tid sigaretter er en lovlig vare, er det vanskelig å forsvare forbudet.

17. 25 års aldersgrense på kjøp av e-sigaretter

Aldersgrensen er foreslått, men ikke vedtatt ennå. Det er likevel veldig sannsynlig at den blir det. E-sigaretter er nok mye mindre helseskadelige enn vanlige sigaretter, så det er ingen grunn til at det skal behandles strengere. Ikke nok med at det er 25-årsgrense på kjøp av e-nikotinvæske, det er heller ikke lov med såkalt «karakteristisk smak», eller mentolsmak som det ofte vil være snakk om. Selv om dette er lov for både snus, sigaretter og alkohol, er det ikke tillatt for e-sigaretter.

18. Sensur av nettsider

Daværende kulturminister, Hadia Tajik, la i 2013 fram forslag til ny åndsverkslov. Der foreslo hun at domstolene skulle få anledning til å blokkere tilgangen til nettsider som de mente brøt med loven og opphavsrettighetene, som for eksempel fildelingsnettstedet The Pirate Bay. Det er en ganske alvorlig og overilt inngripen i det frie internettet, og den muligheten bør fjernes. De fleste vil nok være enig i at kunstnere skal ha opphavsrettigheter på verkene sine, men noe helt annet er det å la domstolene pålegge nettilbydere sensur av nettsider som i utgangspunktet er helt lovlige.

19. Surrogati

Hverken kommersiell eller altruistisk surrogati er lov i Norge. Kommersiell surrogati er der hvor surrogaten får betaling for å bære frem barn på vegne av andre, mens man ved altruistisk surrogati kun kan kompensere for utgifter knyttet til svangerskapet og tapt arbeidsinntekt. Forbudet mot surrogati hindrer ikke nordmenn i å reise til utlandet, ofte India, USA eller Ukraina, for å skaffe seg surrogater. Manglende reguleringer og utbredt fattigdom i enkelte andre land, gjør at det blir lett å utnytte kvinner. Altruistisk surrogati kan tillates i Norge, både fordi det er et spørsmål som i stor grad tilhører privatlivet, og fordi de praktiske konsekvensene av forbudet gjør at sårbare mennesker i andre land kan utnyttes. Hvis man tillater kommersiell surrogati bør man lage rammer for at surrogaten ikke skal måtte bære fram barn av økonomisk nødvendighet.

20. Bloddonasjon fra menn som har sex med menn

Menn som har sex med menn, får ikke lov til å donere blod, med mindre det har gått 12 måneder siden siste samleie. Alle andre grupper må bare ha en karantene på seks måneder, dersom de bytter sexpartner, men så lenge de holder seg til den samme partneren, kan de donere blod. Begrunnelsen er at menn som har sex med menn, er i risikogruppen for hiv-smitte, men blant de 172 personene som var registrert smittet av hiv i Norge i 2019, var det kun 61 personer som sto oppført som homoseksuelle. En hiv-prøve gir i tillegg utslag allerede to til seks uker etter smitte, og aldri senere enn to til tre måneder.¹⁰ Vi mangler 30.000 blodgivere i Norge, og eksklusjonen av homoseksuelle på grunnlag av andre kriterier enn andre møter, er unødvendig. I tillegg testes alle blodgivere ved hver tapping for hiv, så forbudet fremstår som noe strengt.¹¹

21. Aktiv dødshjelp

Retten til å bestemme over sin egen kropp bør gjelde også ved livets slutt, selv om det betyr å fremskynde døden. Det er mange rammer rundt aktiv dødshjelp som må diskuteres dersom det skal bli lovlig: reservasjonsrett for leger, hvilke krav som bør stilles til den som ønsker dødshjelp og hvem som skal betale for det, for å nevne noen. Men ut fra idéen om at hvert enkelt menneske eier sin egen kropp er dagens forbud en for stor begrensning på enkeltmenneskers autonomi og valgfrihet.

22. Lokale tiggeforbud

Et flertall på Stortinget ga i 2015 kommunene anledning til å innføre lokale tiggeforbud. Per i dag er det kun Bjørnafjorden kommune som har et slikt forbud, etter Sola, Arendal og Lillesand kommune opphevet sine. Det argumenteres for at tiggeforbud kan være med å bekjempe organisert kriminalitet og først og fremst retter seg mot bakmenn som utnytter tiggere. Argumentasjonen er omstridt og ikke godt nok begrunnet for å forby mennesker å be om hjelp.¹²

23. Aldersgrenser for film

Alle filmer som skal vises på kino og gjøres tilgjengelig for allmennheten, må vurderes for en aldersgrense hos Medietilsynet. De som ønsker en film vurdert av Medietilsynet, må betale en avgift i henhold til bildeprogramloven, og deretter setter minst to filmsakkyndige seg ned i en kinosal for å vurdere om filmen er skadelig for barn og setter en aldersgrense på enten 6 år, 9 år, 12 år, 15 år eller 18 år, med mindre de bestemmer at filmen bør være tillatt for alle.

Det er foresatte som bør gjøre den vurderingen på vegne av barn, ikke Medietilsynet.

24. Pornoparagrafen

Pornoparagrafen har en komplisert historie. Norge var lenge et av de landene i Europa med strengest pornologvgivning. Det var i utgangspunktet forbudt å vise hardporno, men reglene var uklare og ble tolket veldig forskjellig av distributørene.¹³ Dagens straffelov sier det samme som Straffeloven av 1902, nemlig at en kan få bot eller fengsel i inntil tre år, dersom man blant annet utgir eller selger pornografi. Gjennom en Høyesterettsdom er reglene myket opp, men lovens bokstav tilhører en svunnen tid. I tilfelle det skulle være uklart for leseren: loven bør fortsatt straffe all form for befatning med overgrepbilder.

25. GMO

Genmodifiserte organismer er i utgangspunktet tillatt i Norge, men nåløyet for å bli godkjent er veldig trangt. I tillegg er det et generelt forbud mot næringsmidler og fôrvarer produsert fra genmodifiserte organismer. Det betyr at det ikke bare er forbudt å bedrive genmodifisering i Norge, vi kan heller ikke importere noen produkter med genmodifiserte ingredienser. Forbudet og skepsisen mot GMO er mer preget av fordommer enn vitenskap. Genmodifisering vil gjøre at både Norge og verden kan få mer bærekraftige avlinger som er mer resistente mot vær og infeksjoner.

26. Sexkjøp

Kjøp av seksuelle tjenester ble forbudt i 2009, og det er forbudt å medvirke og legge til rette for dette. Det har gjort situasjonen vondt verre for mange sexarbeidere og gjør at de ikke har noen arbeidsrettigheter. Det finnes uten tvil menneskehandel og kynisk utnyttning av mennesker i bransjen, men forbudet gjør ikke at vi blir kvitt problemene. Det er bedre å sørge for tryggere vilkår for sexarbeidere og regulere denne bransjen, enn å forsøke å forby seg ut av sosiale problemer.

27. Søndagsåpne butikker

Forbudet mot søndagsåpne butikker er ikke hjemlet i arbeidsmiljøloven, men i loven om helligdagsfred. Forbudet er slik sett uløselig knyttet til ideen om at søndag er en hellig dag, en arv fra den kristne idétradisjonen. Andre argumenter handler om alt fra at folk burde gå tur i skogen eller være med familien, i stedet for å handle. Staten bør ikke bestemme på vegne av borgerne hvilke dager som er mer hellige enn andre, og når butikker skal få ha tillatt å ha åpent og ikke. Vern om arbeidstakere og deres arbeidstid bør reguleres via arbeidsmiljøloven.

28. Pyroteknikk under fotballkamper

Det er bare å innse at det ikke hjelper å forby bruk av pyroteknikk under fotballkamper. Mange supportere smugler med seg effekter inn på stadion, og manglende sikkerhetstiltak og dialog mellom arrangører og supportere kan skape farligere situasjoner enn nødvendig. Bøteleggingen fremstår som uforholdsmessig stor, og reglene tolkes for strengt.¹⁴

29. Forbud mot nikab og burka i undervisningssituasjoner

I 2018 vedtok et flertall på Stortinget å forby bruk av nikab og burka i alle undervisningssituasjoner, det vil si blant både elever, studenter og ansatte i hele utdanningsløpet. Det er vanskelig å rettferdiggjøre et klespoliti, uansett hvor fælt man mener det er at muslimer går med kvinneundertrykkende plagg. Forbudet bør oppheves, og enkeltpersoner bør selv velge hva de kler seg i. Et mulig unntak kan være der institusjonene mener det ikke er mulig å kombinere slike plagg med praktisk gjennomføring av utdanningen.

30. Forbud mot organiserte pokerlag

Poker med pengeinnsats var ulovlig fram til 2015, da den borgerlige regjeringen myket opp regelverket. ng midt imellom. Det betyr at poker er forbudt med mindre deltakerne er vennene dinLikevel er regelverket fortsatt unødvendig strengt i dag. Det er kun poker i vennelag og NM i turneringspoker som er tillatt, ingenting, at det må skje i private hjem og ikke ha et organisert eller profesjonelt preg. Det kan ikke være med mer enn 20 personer, og innskuddet per spiller kan ikke overstige 1000 kroner. Poker er ikke et hasardspill, og det bør derfor ikke ha like strenge tapsbegrensninger som om det hadde vært det.

31. Tillate MMA og knock-out

Da den borgerlige regjeringen ga tillatelse til proffboksing i Norge, bestemte man via knockout-forskriften¹⁵ at hver runde skal vare i maksimalt tre minutter. Utøverne i mixed martial arts (MMA) går runder på fem minutter, og sporten er dermed ikke tillatt¹⁶.

32. Flytevestpåbudet

Fra 2015 ble det lovpålagt med flytevest i båter under åtte meter. Som stortingsrepresentant Rasmus Hansson sa før han likevel bestemte seg for å stemme for påbudet: «Generelt mener vi at det er ens eget personlige ansvar når man ferdes i naturen på naturens premisser».

33. Tippemonopolet/forbud mot bettingselskaper

Norsk Tipping har monopol på pengespill i Norge, selv om andelen som spiller på utenlandske spillselskaper bare øker. Det er forbudt med reklame for andre spillselskaper, selv om de ofte ruller over tv-skjermene og på mobilen. Mange norske idrettsfolk er også ambassadører for disse bettingselskapene. Mange har nok et inntrykk av at dette ikke er forbudt, rett og slett fordi det er et forbud som ikke fungerer. Med en lisensmodell kan vi til og med regulere reklame og tapsgrenser og sørge for at spillselskapene betaler skatt i Norge.

34. Forbud mot politisk reklame på TV

Norges totalforbud mot politiske TV-reklame er underkjent i den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Politiske ytringer har et særlig vern i grunnloven, og politisk reklame er allerede tillatt på radio, på bussholdeplasser og andre steder i det offentlige rom, og på sosiale medier og kinosaler. Hvorfor det skal være forbudt på lineær-TV virker merkelig.

35. Forbudet mot industrihamp

Norge er det siste industrilandet i verden som fortsatt har et forbud mot dyrking av industrihamp¹⁷, selv om bruksområdene er mange: mat, medisiner, byggematerialer, drivstoff og mye annet. Industrihamp ble ulovlig samtidig som hasj ble det, selv om du må røyke en joint på 500 kilo for å oppnå samme rus som ved vanlig cannabis.¹⁸

36. Væske over 100 ml i håndbagasjen

Det kan diskuteres hvor stor effekt det egentlig har å sette en grense på 100 ml-flasker ved sikkerhetskontrollen, eller om det er andre tiltak som kan hindre terrorangrep og styrke sikkerheten. Men det holder kanskje å si at forbudet er i ferd med å bli overflødig. I Storbritannia rulles det ut nye sikkerhetssystemer med 3D-scannere som gjør at sikkerhetspersonalet kan få en bedre og mer effektiv titt på bagasjen din, inkludert medbragt væske.¹⁹

37. Lov om helligdagsfred

Lovens formål er blant annet å «vern(e) om det gudstjenestelige liv» og «å gi høytiden ro og verdighet». Det er mange unødvendige reguleringer i loven, men det merkeligste er kanskje forbudet mot å arrangere sportskonkurranser og sportsstevner mellom klokken 06 og 13 på

helligdager. Støy kan og bør begrenses på andre måter enn ved å vise til at noen dager er mer hellige enn andre.

38. Forbud mot enkelte hunderaser

Begrunnelsen og dokumentasjon for forbudet mot enkelte hunderaser er for svak. I Norge er det seks hunderaser som ikke er lov til å importere eller avle frem. Ifølge Norsk Kennel Klubb (sic!) er forbudet begrunnet i hvilke hunder som vanligvis brukes i kamphundmiljøer, ikke hundens egenskaper i seg selv.²⁰ Loven bør revurderes.

39. Forbud mot prispåslag ved videresalg av billetter til kultur og idrett

Det er forbudt å selge billetter til kultur- og idrettsarrangementer til en høyere pris enn det som er påført billetten.²¹ Det er vanskelig å forstå hvordan forbud mot prispåslag skader kulturlivet og idrettsarrangører. Hvis formålet er å hindre noen billettselskaper i å kjøpe opp alle billetter for å deretter selge videre til «blodpris», bør det presiseres. Men om det hindrer at man kan ta 200 kroner ekstra for en billett, er det et unødvendig forbud.

40. Verneplikt

Plikten til å delta i krigstjeneste, bare fordi du tilfeldigvis er født i ett land fremfor et annet, bør fjernes. Verneplikten er ikke bare en plikt til å forsvare landet, det er også en plikt til å delta i utenlandsk krigføring dersom forsvaret har behov for det. Forsvaret bør profesjonaliseres og plikten til å delta i krigshandlinger bør fjernes.

41. Obligatorisk førstegangstjeneste

De fleste som deltar i førstegangstjenesten, gjør det frivillig, men det finnes en del som likevel må bruke ett år eller mer av livet sitt i forsvaret, uten at de ønsker det. Man skylder ikke staten ett år av livet sitt bare fordi man er født innenfor dens grenser.

42. Utstillingsforbudet

Ifølge utstillingsforbudet i straffeloven kan man straffes med bot eller fengsel i inntil seks måneder, dersom man stiller ut bilder av eksplisitt seksuell karakter og samtidig er ute etter å tjene penger på det. Forbudet gjelder på offentlig sted, et sted som lett kan iakttas fra offentlig sted, og utsalgssteder (selv om spesialforretninger har unntak).

43. 45 km/t-grense på moped

En moped kan ikke kjøre fortere enn 45 km/t. Fartsgrensen kommer som følge av et EU-direktiv og er begrunnet i at mange europeiske land ikke har noen særlige krav til opplæring og førerkort for å kjøre moped. Men i Norge er det grundig opplæring, og fartsgrensen burde være høyere enn om man kjører uten opplæring.

44. Kvoter og markedsregulering i landbruket

Det har vært sagt om norsk landbrukspolitikken at den er så komplisert at det bare er Vårherre og tidligere departementsråd i Landbruksdepartementet, Per Harald Grue, som forstår seg på den. Men etter sigende skal Vårherre ha gitt opp en gang på 1980-tallet. Landbruket er gjennomregulert, med kvoter for hvor mye av hvert landbruksprodukt en kan produsere, og høye tollmurer mot utlandet. Hvert år får landbruket nærmere 30 milliarder kroner i direkte og indirekte subsidier.²² Det er på tide å la markedet få virke også her, slik at vi får mer ut av ressursene våre og større og bedre utvalg i dagligvarebutikkene.

45. Fastpris på bøker

Støre-regjeringen har varslet at den vil fremme en boklov som hindrer konkurranse i bokmarkedet. Allerede i dag kan bøker få unntak fra konkurranseloven, som betyr at aktørene kan drive med prissamarbeid. Det gjør at det ikke er tillatt å ha tilbud på bøker før det har gått en viss tid fra utgivelse. Den nye bokloven vil mest sannsynlig tvinge alle bokforhandlere med på dette fastprissystemet.

46. Abortnemndene

I Norge er det fri tilgang til abort fram til utgangen av 12. uke, men dersom du ønsker å ta abort senere, må det godkjennes av en abortnemnd. Abort er definitivt et spørsmål som tilhører den private sfære, og noe som bør være opp til enkeltindividet. Siden 95,4% av dagens aborter er selvbestemte og kun 4,6% må godkjennes av abortnemnd, fremstår dagens nemndsystem som en anakronisme. Ni av ti kvinner som søker om godkjenning i abortnemnd, får innvilget abort, og kun 40 kvinner fikk avslag i primærnemnd i 2020.²³ Man kan alltid diskutere hvor yttergrensene skal gå, men i og med at det store flertallet får godkjent abort fram til 18. uke, er det ikke nødvendig å tvinge kvinner gjennom nemndbehandling for å få det godkjent. Abortnemndene bør fjernes og erstattes med lovfestet rett til oppfølging.

47. Embryodonasjon og dobbeldonasjon

Embryodonasjon er donering av overskuddsegg som oppstår etter assistert befruktning. Dobbeldonasjon er samtidig donasjon av egg og sæd, slik at kvinnen som føder, ikke har noen genetisk tilknytning til barnet. Slike donasjoner er ikke tillatt i Norge, og eggene som er til overs, må i utgangspunktet destrueres. Bioteknologirådet peker på at dersom både sæd- og eggedonasjon regnes som medisinsk og etisk akseptabelt, er det rimelig at man også aksepterer en kombinasjon av disse behandlingene. Siden hverken dobbel- eller embryodonasjon er tillatt i Norge, vil ikke følgende grupper kunne få assistert befruktning:

- Heterofile par der begge parter er infertile
- Enslige kvinner som ikke har befruktningsdyktige egg
- Lesbiske par der begge er infertile

Det er ingen menneskerett å få barn, men spørsmålet er om forbudet mot embryo- og dobbeldonasjon er rettfærdiggjort? Motstandere peker gjerne på barnets manglende genetiske

tilknytning til sine sosiale foreldre, men det er en diskusjon og problemstilling som tilhører familielivet og den private sfære – ikke noe samfunnet bør gå inn og mene noe om.

48. Mitokondriedonasjon

Mitokondriesykdommer er en samlebetegnelse på ren rekke sykdommer, flere av dem dødelige, der mennesker har defekte mitokondrier i cellene. Mitokondriedonasjon kan redde og forbedre liv ved å erstatte defekte mitokondrier i mors eggceller med friske mitokondrier fra en donor, slik at barn ikke arver defekte mitokondrier. Noen begrunner forbudet mot mitokondriedonasjon med at de ikke ønsker at barn skal ha arvemateriale fra tre personer: fra sædceller, eggceller og fra kvinnen som har donert mitokondrier. Andre begrunner det med at teknologien fortsatt ikke er utprøvd nok til å godkjennes i Norge. Den siste innvendingen kan ha noe for seg, men mitokondriedonasjon bør ikke være forbudt fordi politikerne har en bestemt oppfatning av hvordan en familie bør se ut, og hvor mange genetiske og biologiske foreldre et barn kan ha.

49. Pensjonsplikt i offentlig sektor

En som er ansatt i staten (eller er tilknyttet Statens pensjonskasse) plikter å gå av med pensjon den måneden etter hun er fylt 70 år. En sak er det når folk skal ha *muligheten* til å gå av med pensjon, en annen er det når staten pålegger å bli pensjonist selv om man er arbeidsfør og frisk.

50. Forbud mot dopingmidler

I 2013 vedtok et samlet Storting, men unntak av Venstres stemmer, et forbud mot bruk, kjøp og besittelse av dopingmidler, slik som anabole steroider. I lovforslaget legges det stor vekt på at doping er skadelig for brukeren, men viser i langt mindre grad hvordan et forbud vil løse dette problemet og hvordan det rammer samfunnet. Ikke minst er det et eksempel på et problem som sivilsamfunnet har muligheten til å regulere selv. Idretten har sine egne sanksjoner og forbud mot bruk av dopingmidler, og det er ingen grunn til å sette inn statens voldsmonopol på en slik sak.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på sondre@civita.no eller civita@civita.no.

Sluttnoter

- 1 <https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/alkoholloven/kapittel-8-spesielle-pabud-og-forbud#paragraf-8-12-forbud-mot-omsetning-med-rabatt-lovtekst>
- 2 <https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/alkoholloven/kapittel-9-reklameforbud#paragraf-9-2-reklame-for-alkoholholdig-drikk>
- 3 <https://www.helsedirektoratet.no/tema/alkohol/forbud-mot-alkoholreklame>
- 4 <https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/alkoholloven/kapittel-9-reklameforbud#paragraf-9-2-reklame-for-alkoholholdig-drikk>
- 5 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forskrift-om-omsetning-av-alkoholholdig-/id92230/>
- 6 https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/carry/alcohol-tobacco-cash/index_en.htm
- 7 <https://www.helsedirektoratet.no/rundskriv/alkoholloven/kapittel-3-salg-av-alkoholholdig-drikker#paragraf-3-1-retten-til-salg-av-alkoholholdige-drikker>
- 8 <https://www.p4.no/nyheter/vannpipetobakk-er-forbudt/artikkel/406280/>
- 9 https://www.nsf.no/sites/default/files/2021-09/20.09.21-forslag-om-endringer-i-tobakksskade-loven-med-forskrifter_norsk-sykepleierforbund_200921.pdf
- 10 <https://www.nrk.no/trondelag/homofile-ma-fortsatt-vaere-ett-ar-i-sex-karantene-for-a-bli-blodgiver-i-norge-1.15350495>
- 11 <https://helse-stavanger.no/avdelinger/klinikk-for-medisinsk-service-og-abk/avdeling-for-immunologi-og-transfusjonsmedisin/velkommen-til-blodbanken#tester-som-utfores-ved-blodgivning>
- 12 <https://www.aftenposten.no/oslo/i/wbxG/tiggeforbud-kan-gi-oekt-kriminalitet>
- 13 <https://www.aftenposten.no/norge/i/bm773/kamp-om-pornoparagrafen-i-retten>
- 14 https://www.fotballsupporter.no/2019/12/04/24-000-i-bot-for-a-ha-roykpatron-i-lomma/?fbclid=IwAR0XH7dKY5Vuqs3BbTS8S9F_y4yJf3OdsrizxH5cpcKWUZxiV4h2pzLpao
- 15 <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2001-08-31-1013>
- 16 <https://www.vg.no/sport/i/WbWb2j/venstre-politiker-paa-stortinget-tulle-te-at-mma-ikke-skal-vaere-lov>
- 17 <https://www.harvestmagazine.no/artikkel/er-det-grobunn-for-hamp-i-norge>
- 18 <https://www.nationen.no/motkultur/debatt/industrihamp-er-et-kinderegg/>
- 19 <https://www.mirror.co.uk/news/politics/end-100ml-liquid-cabin-bag-18998591>
- 20 <https://www.nkk.no/getfile.php/131969693-1516957645/Dokumenter/Om%20NKK/Organisasjonen/NKK%20mener/Fakta%20om%20farlige-hunder.pdf>
- 21 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-86?q=forbud>
- 22 <https://www.regjeringen.no/contentassets/53adf7ea24b54e4a961005443231fd08/no/pdfs/stm202020210001000dddpdfs.pdf>
- 23 <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2021/rapport-om-svangerskapsavbrot-2020-rapport-2021.pdf>